

Kırsal Alandan Kentlere Göçü Etkileyen Faktörler: Adana Örneği

Mecbure Aslan

KSÜ Pazarcık Meslek Yüksekokulu
İktisadi ve İdari Bilimler Programı İşletme Bölümü
Kahramanmaraş

İsmet Boz

KSÜ Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü
Kahramanmaraş

ÖZET: Bu çalışmanın temel amaçları kırsal alandan Adana iline göçün sosyoekonomik ve sosyokültürel nedenlerini ortaya çıkarmak, kırsal alandan bu ile göç edilen bölgeleri belirlemek ve göç eden ailelerin yeniden kırsal alana dönme arzusunda olup olmadıklarını belirlemektir. Araştırmada, 1980 sonrası Adana'ya göç eden kırsal ailelerden 171 kişilik bir örnekle anket yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kırsal göçü etkileyen en önemli sosyoekonomik neden "Ailede herhangi bir sosyal güvenliğin olmaması", en önemli sosyokültürel neden de "Köyde çocuklara daha iyi bir eğitim sağlama olanağının bulunmaması" olmuştur. Adana İline en çok göç veren yerler sırasıyla Adana ili kırsal alanı ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi olmuştur. Şehre göç edenlerin büyük çoğunluğu geri dönmek istememektedir.

Anahtar Kelimeler : Kırsal Göç, Göç Nedenleri

Factors Influencing Migration from Rural Areas to Cities: Adana's Case Study

ABSTRACT: The main purposes of this study was to determine socioeconomic and sociocultural reasons of migration from rural areas to Adana Province, to determine the regions from where rural people migrate to Adana, and to determine whether or not migrated families desire to move back to rural areas where they originally came from. A sample size of 171 families who have moved to Adana since 1980 was surveyed. Results of the study showed that the most important socioeconomic reason for rural migration is "Not including by any social security program in rural areas" while the most important sociocultural reason was "Not having better educational opportunities for their children in villages". Rural areas of Adana Province and Southeastern Anatolia Region were the places where the majority of migrated people originally came from. Also the majority of migrated people have no desire of returning back to rural areas.

Keywords: Rural Migration, Reasons for Migration

Giriş

Ülkemizde cumhuriyetimizin ilk yıllarında toplam nüfusumuzun yaklaşık %80'ini oluşturan kırsal nüfus, 2000 yılı sayımlarında yaklaşık %35'e düşmüştür (DİE, Konuyla ilgili literatürde kırsal alandan kentlere olan göçün nedenleri; genel olarak kırsal nüfusun yerinde kalkındırılmaması, kırsal alanlarda tarıma dayalı sanayi kuruluşlarının ve diğer tarım dışı istihdam olanaklarının yeterince geliştirilememesi, mevcut arazinin nüfus artışıyla bölünerek ekonomik bir şekilde işletilememesi ve kent ortamının sosyoekonomik ve sosyokültürel açıdan daha cazip olması gibi nedenlere bağlanmaktadır (Tunçdilek, 1978; Ecevit, 1996; Soysal, 1996; Güvenç, 1996; Gümüş, 1998).

Kentleşmenin en önemli nedeleri, itici nedenler, çekici nedenler, iletici nedenler ve teknolojik nedenler olarak dörde ayrılmaktadır (Keleş, 2002). İtici nedenler kırsal alanın mahrumiyetinden kaynaklanan nedenler, çekici

nedenler kentin sağladığı çeşitli servislerden dolayı kırsal nüfusu kendisine çektiği nedenler, iletici nedenler kır ve kenti birbirine bağlayan yolların gelişmesi ve teknolojik nedenler de kırsal alanda teknoloji gelişimiyle iş gücü kullanımını azaltan nedenlerdir (Bıçkı, 2003).

Her ne kadar kırsal alandan kentlere olan göçün sebeplerini ortaya koyan birçok araştırma bulunsada, konuyu kırsal alandan kentlere göç eden aileleri belirleyerek inceleyen çalışmalar oldukça sınırlıdır.

Bu çalışmada 1980 yılından sonra çeşitli illerin kırsal alanından Adana iline göç eden ailelerden, Cochran örnekleme yöntemiyle çekilen, 171 aile reisiyle anket uygulaması yapılmıştır. Çalışmanın amaçları şunlardır:

1. Kırsal alandan Adana İline göçün sosyoekonomik nedenlerini ortaya çıkarmak;

2. Kırsal alandan Adana İline göçün sosyokültürel nedenlerini ortaya çıkarmak;
3. Kırsal alandan Adana İline göç edilen bölgeleri ve illeri belirlemek;
4. Kente göç eden ailelerin kırsal alana geri dönme isteklerini belirlemek.

1. Materyal ve Yöntem

1.1. Örnek Belirleme

Araştırmanın ana materyalini 1980 sonrasında Türkiye'nin çeşitli illerinin kırsal alanından Adana iline göç eden ailelerle yüz yüze yapılan anketler oluşturmaktadır. Söz konusu dönemde kırsal alandan Adana'ya göç eden bütün aileler araştırmanın ana kitlesini oluşturmaktadır. Ana kitlenin büyüklüğünü belirleme olanağı bulunmadığından araştırmada anket yapılacak örnek büyüklüğü Cochran örnek belirleme yöntemi kullanılarak aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

$$N_0 = t^2 s^2 / d^2$$

Formülde,

N_0 = Minimum örnek büyüklüğü,

t = 0.05 alfa düzeyine karşılık gelen t-tablo değeri,

s = Likert skalasındaki sınıf aralığı büyüklüğü;

d = Likert sınıf sayısı ile kabul edilen hata sınırı çarpımından elde edilen değer

Ankette yer verilen her bir yargı için 1 = Kesinlikle Katılmıyorum, 2 = Katılmıyorum, 3 = Kararsızım, 4 = Katılıyorum ve 5 = Kesinlikle Katılıyorum şeklinde sınıf aralığı 1 olan beşli Likert skalası, 1.96 t-tablo değeri ve 0.03 hata sınırıyla minimum örnek büyüklüğü,

$$N_0 = (1.96)^2 \times (1)^2 (0.03 \times 5)^2$$

$$N_0 = (3.8416 \times 1) (0.03 \times 5)^2$$

$$N_0 = 171$$

Hesaplanan bu örnek büyüklüğü Adana'nın kırsal alandan göç alan semtlerine oransal olarak dağıtılmış ve anket yapılan denekler bu semtlerden tesadüfi olarak seçilmiştir. Anketler 2003 yılı Eylül ve Ekim aylarında yapılmıştır.

Beşli Likert ölçeğine göre hazırlanan ankette yer alan sorular konuyla ilgili literatüre ve uzman kişilerin görüşlerine başvurularak hazırlanmıştır. Anketin yorumlanmasında ortalama değerler göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre Likert tipi sorulara verilen yanıtların ortalamaları hesaplanarak, ortalama 1.00-1.49 = Çok Önemsiz, 1.50-2.49 = Önemsiz, 2.50-3.49 = Orta Düzeyde Önemli, 3.50-4.49 = Önemli ve 4.50-5.00 = Çok Önemli olmak üzere bir yorumlama skalası oluşturulmuştur.

2. Araştırma Bulguları

2.1. Kırsal Alandan Kente Göçün Sosyoekonomik Nedenleri

Kırsal alandan kente göçün sosyoekonomik nedenlerini araştırmak amacıyla 14 faktör belirlenmiştir. Denekler bu faktörlerden 12 adetini önemli iki adetini de orta derecede önemli olarak görmüştür. Önemli görülen 12 faktörden ortalaması en yüksek olan üçü; "Ailede her hangi bir sosyal güvenliğin olmaması" ($x = 4.47$); "Köyde emekli olma olanağının bulunmaması" ($x = 4.36$) ve "Çocuklara daha iyi ekonomik olanaklar hazırlama isteği" ($x = 4.19$) olmuştur. Orta derecede önemli görülen iki faktör de "Köyde yeterli ve dengeli beslenme olanaklarının bulunmaması" ($x = 3.44$) ve "Arazinin kardeşler arasında bölünmesi" ($x = 3.25$) olmuştur. Yorumlama skalasına göre, sosyoekonomik faktörlerden çok önemli, az önemli ve önemsiz kategorilere giren faktörler bulunmamıştır.

Çizelge 1. Kırsal Alandan Adana'ya Göçün Sosyoekonomik Nedenleri

Göçü Etkileyen Sosyoekonomik Faktörler	N	Ortalama	Standart Sapma
1. Ailede herhangi bir sosyal güvenliğin olmaması	169	4.47	3.043
2. Köyde emekli olma olanağının bulunmaması	169	4.36	.789
3. Çocuklara daha iyi ekonomik olanaklar hazırlama isteği	169	4.19	.945
4. Şehirdeki ekonomik olanaklarının çekiciliği	157	4.11	.884
5. Şehirde tarım dışı bir iş bulma isteği	168	4.04	1.005
6. Köyde tarımdan başka sağlanabilecek bir gelir olanağının bulunmaması	168	4.01	1.035
7. Köyde modern tarım tekniklerinin uygulanma olanağının bulunmaması	167	3.99	1.098
8. Devletin tarım kesimine olan desteğinin yetersiz olması	168	3.95	1.112
9. Yıllan yıla değişen tarımsal girdi ve ürün fiyatlarının istikrarlı bir gelir sağlama olanağını azaltması	168	3.80	1.107
10. Tarım arazisinin yetersiz olması	169	3.74	1.351
11. Çiftçinin arazisini satmak zorunda bırakılması	158	3.72	1.241
12. Daha önce şehre taşınan ailelerin olumlu durumlarından etkilenme	168	3.64	1.186
13. Köyde yeterli ve dengeli beslenme olanaklarının bulunmaması	169	3.44	1.281
14. Arazinin kardeşler arasında bölünmesi	168	3.25	1.379

2.2. Kırsal Alandan Kente Göçün Sosyokültürel Nedenleri

Kırsal alandan kente göçün sosyokültürel nedenlerini araştırmak amacıyla 23 faktör belirlenmiştir. Denekler bu faktörlerden 12 adetini önemli, 9 adetini orta derecede önemli ve 2 adetini de az önemli olarak görmüştür. Önemli görülen 14 faktörden ortalaması en yüksek olan üçü sırasıyla; “Köyde çocuklara daha iyi eğitim verme olanağının bulunmaması” ($x = 4.28$); “Köyde sağlık

koşullarının yetersiz olması” ($x = 4.24$) ve “Aile olarak daha düzenli bir yaşama kavuşma isteği” ($x = 4.24$) olmuştur. Az önemli görülen iki faktör de “Kırsal alandan kente terör korkusu yüzünden göç etmek” ($x = 2.07$) ve “Kırsal alandan kente kan davası yüzünden göç etmek” ($x = 1.67$) olmuştur. Yorumlama skalasına göre, sosyokültürel faktörlerden çok önemli ve önemsiz kategorilere giren faktöre rastlanmamıştır.

Çizelge 2. Kırsal Alandan Adana'ya Göçün Sosyokültürel Nedenleri

Göçü Etkileyen Sosyokültürel Faktörler	N	Ortalama	Standart Sapma
1. Köyde çocuklara daha iyi bir eğitim sağlama olanağının bulunmaması	169	4.28	.965
2. Köyde sağlık koşullarının yetersiz olması	169	4.24	1.004
3. Aile olarak daha düzenli bir yaşama kavuşma isteği	168	4.24	.806
4. Köy ortamında sinema, tiyatro vb sosyal etkinliklerin bulunmaması	168	4.17	1.067
5. Çocukların çiftçi olmasını istememe	168	3.96	1.066
6. Günlük çalışma saatlerinin daha düzenli olması isteği	168	3.92	1.105
7. Çekirdek ailede daha az sorun bulunma düşüncesi	168	3.73	1.114
8. Çiftçiler dışındaki kişilerle de arkadaş olup sosyal faaliyetlerde bulunma isteği	168	3.71	1.184
9. Çiftçilerin daha düşük sosyal statüde olma düşüncesi	167	3.57	1.310
10. Köy ortamının oldukça tutucu olması	167	3.53	1.174
11. Çocuklarını görücü usulde evlenmelerini önleme isteği	166	3.53	1.174
12. Çekirdek bir aile olarak yaşama isteği	167	3.50	1.270
13. Kırsal aile ve köy ortamında serbestçe hareket edememe	165	3.47	1.359
14. Çocuklara okul işlerinde ve ödevlerde daha kolay yardımcı olabilme isteği	167	3.36	1.172
15. Eşlerle anne baba önünde daha serbest hareket edebilme isteği	167	3.28	1.330
16. Ailenin kırsal topluma göre daha açık görüşlü olması	166	3.12	1.195
17. Köyde ev işlerinde eşlere yeterince yardımcı olunamaması	166	3.11	1.252
18. Kırsal alandaki kişilerin aşırı dindar olması	167	2.92	1.344
19. Eşlerin kayınvalide ve kayınpeder ile yaşamak istememesi	166	2.83	1.303
20. Büyükanne ve büyükbabaların çocuklar üzerinde baskı kurması	166	2.63	1.188
21. Anne ve babanın evli çocuklarıyla beraber yaşamak istememesi	168	2.56	1.136
22. Kırsal alandan kente terör korkusu yüzünden göç etmek	166	2.07	1.317
23. Kırsal alandan kente kan davası yüzünden göç etme	168	1.67	1.038

2.3. Kırsal Alandan Adana'ya Göç Veren Bölge ve İller

Kırsal alandan Adana İline göç veren bölgelerin başında %40.9' luk bir oranla Akdeniz Bölgesi gelmektedir. Bunu sırasıyla %32.7'lik bir oranla Güneydoğu Anadolu Bölgesi, %18.3'lük bir oranla Doğu Anadolu Bölgesi ve %8.2'lik bir oranla İç Anadolu Bölgesi izlemektedir. Göç veren illerin

başındaysa %37.4'lük oranla Adana ili kırsal alanı gelmektedir. Bundan sonra Adana'ya en çok göç veren iller %8.2 ile Adıyaman, %7 ile Mardin, %5.8 ile Şanlıurfa ve Elazığ, %5.3 ile Diyarbakır ve Malatya olmuştur. Adana'ya en az göç veren iller ise Kahramanmaraş, Batman, Tunceli, Bingöl ve Kırşehir olmuştur.

Çizelge 3. Kırsal Alandan Adana'ya Göç Veren Bölge Ve İller

Adana'ya Göç Edilen Bölge Ve İller	Sayı	%
Akdeniz Bölgesi		
Adana Kırsal	64	37,4
Hataş	3	1,8
Osmaniye	2	1,2
Kahramanmaraş	1	,6
Akdeniz Bölgesi Toplamı	70	40,9
Güneydoğu Anadolu Bölgesi		
Adıyaman	14	8,2
Mardin	12	7,0
Urfa	10	5,8
Diyarbakır	9	5,3
Şırnak	4	2,3
Gaziantep	4	2,3
Siirt	2	1,2
Batman	1	,6
Güneydoğu Anadolu Bölgesi Toplamı	56	32,7
Doğu Anadolu Bölgesi		
Elazığ	10	5,8
Malatya	9	5,3
Van	2	1,2
Bitlis	2	1,2
Muş	2	1,2
Erzurum	2	1,2
Ağrı	2	1,2
Tunceli	1	,6
Bingöl	1	,6
Doğu Anadolu Bölgesi Toplamı	31	18,3
İç Anadolu Bölgesi		
Niğde	6	3,5
Kayseri	4	2,3
Sivas	3	1,8
Kırşehir	1	,6
İç Anadolu Bölgesi Toplamı	13	8,2
Genel Toplam	171	100,00

2.4. Kırsal Alandan Adana'ya Göç Eden Ailelerin Geri Dönme İsteği

Kırsal alandan Adana'ya göç eden ailelerin %19,3'ü geldikleri yerlere geri dönmek

istemekteyken %18,7'si de geri dönmekle dönmek arasında kararsızdır. Ailelerin %62'ye varan bir çoğunluğu ise geldikleri yerlere geri dönmek istememektedir.

Çizelge 4. Kırsal Alandan Adana'ya Göç Eden Ailelerin Geri Dönme İsteği

Geri Dönme İsteği	Sayı	%
Geri Dönmek İsteyenler	33	19,3
Kararsız Olanlar	32	18,7
Geri Dönmek İstemeyenler	106	62,0

3. Sonuç ve Öneriler

Kırsal alandaki ekonomik olanakların yetersizliği kentlere göç edilmesinde önemli bir rol oynamakta ve köylüler ekonomik anlamda kendilerinden çok çocuklarına daha iyi bir gelecek hazırlama umuduyla kentlere göç etmek istemektedir.

Sosyokültürel özellikler kırsal alandan kentlere göç edilmesinde önemli rol oynamaktadır. Ancak Adana İline kırsal alandan göç edenler arasında terör ve kan davası yüzünden göç etme ilk sıralarda yer almamaktadır. Kırsal alandan Adana'ya göç

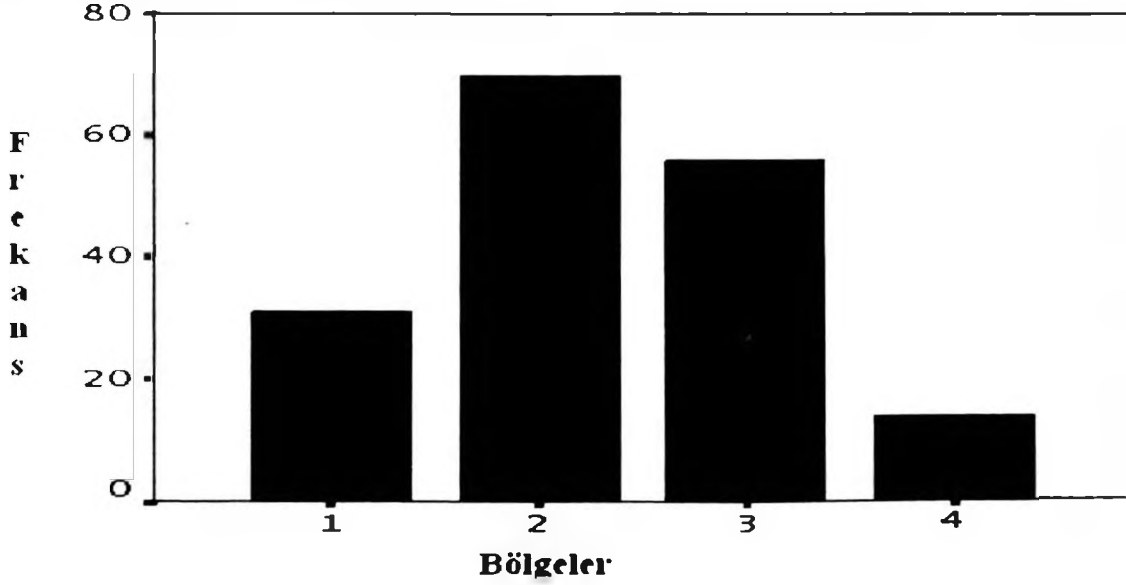
edenlerin büyük çoğunluğu daha iyi yaşam olanaklarına kavuşmuştur. Bu yüzden kırsal alana dönme isteği oldukça düşüktür.

Kırsal göç, şehirlerin aşırı kalabalık hale gelmesine, gecekondulaşmasına ve çevre sorunlarının artmasına yol açmaktadır. Bu sebeplerden dolayı, kırsal nüfusun yerinde kalkındırılması için eğitim, sağlık ve alt yapı hizmetlerine ağırlık verilerek bu alanda kentlerle olan farklılıklar giderilmelidir. Ayrıca, kırsal alanda sosyal ve kültürel faaliyetler kentlere göçü engelleyecek düzeye getirilmelidir.

Köy ve kent yaşam standartları arasındaki farklılığı azaltmak için kırsal alanda bireysel gelirlerin hızlı bir biçimde artırılması, küçük çapta endüstri merkezlerinin kurulması ve yaşam

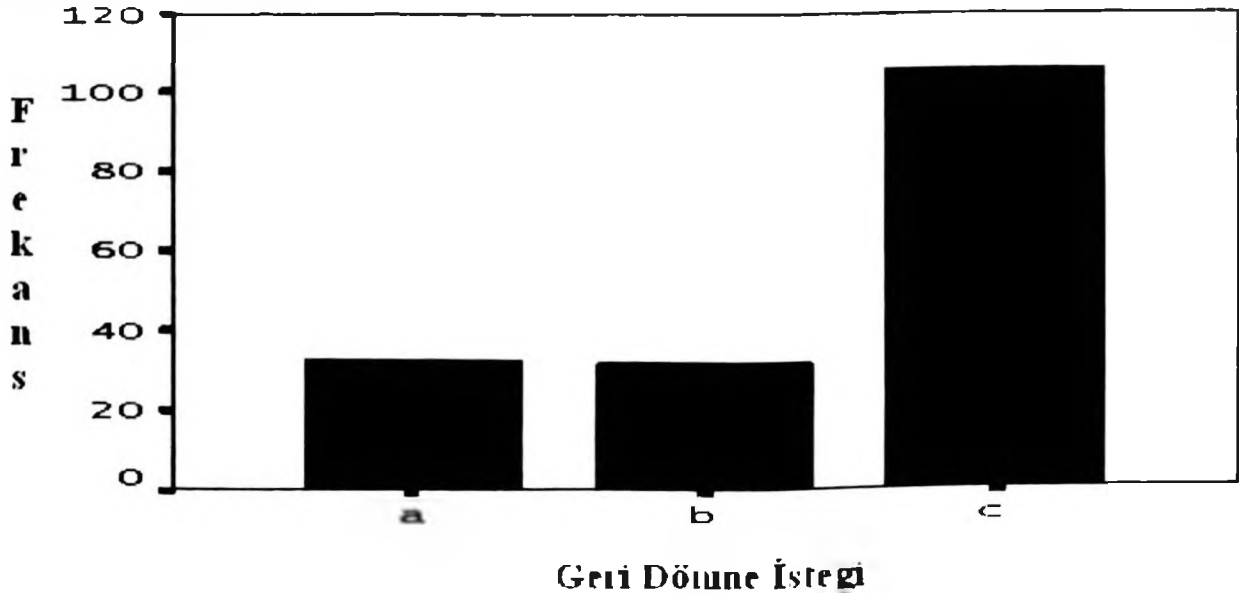
düzeyinin yükseltilmesi gerekmektedir (Yıldırak, 1993). Kırsal alanların kalkınmasıyla bu bölgelerde umduğunu bulabilen köylüler yeni arayışlar içine girmeyecektir.

Kırsal Alandan Adana'ya Göç Veren Bölgeler

1. Doğu Anadolu Bölgesi	(%18)
2. Akdeniz Bölgesi	(%41)
3. Güneydoğu Anadolu Bölgesi	(%33)
4. İç Anadolu Bölgesi	(%8)

Kırsal Alana Geri Dönme İsteği

a) Geri Dönmek İsteyenler	(%19.3)
b) Kararsız Olanlar	(%18.7)
c) Geri Dönmek İstemeyenler	(%62.0)

Kaynaklar

- Bıçkı, D. 2003. Kentleşme sorunları ve Türkiye özelinde çözüm önerileri. Ekonomi ve Toplum Cilt: 5 Sayı: 2.
- Cochran, W. G. 1977. Sampling techniques (Wiley Series in Probability and Statistics). Wiley 3th edition July 1997.
- Ecevit, M. C. 1996. İç göçün unutulmuş kaynakları: tarımsal farklılaşma ve dönüşüm dinamikleri. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç. 20-22 Kasım 1996 DİE.
- Güvenç, B. 1996. Göç olgusu ve Türk Toplumunu. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç. 20-22 Kasım 1996 DİE.
- Gümüş, N. 1998. Göçer Türkler, uçan kültürler ve özlenen benliğimiz. Yeni Türkiye Dergisi Sayı 18-19.
- Keleş, R. 2002. Kentleşme Politikası. İmge Kitabevi 7.Baskı.
- Soysal, M. 1996. Şanlıurfa tarım reformu uygulama bölgesindeki seçilmiş bazı köylerin toplumsal yapıları üzerine bir araştırma. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç. 20-22 Kasım 1996 DİE.
- Tunçdilek, N. 1978. Türkiye'nin kırsal potansiyeli ve sorunları. İstanbul Üniversitesi Yayın No: 2364, Coğrafya Enstitüsü Yayın No: 96
- Yıldırım, N. 1991. Kırsal kalkınma. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Ders Notları Ankara.
- Yıldırım, N. 1990. Türkiye'de köy çocukları. Ayyıldız Matbaası, Ankara.